

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булич Э.Г., Муравов И.В. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции. – К., Олимпийская литература, 2003. – 424 с.
2. Ефимова В.М. Валеологизация образования как неотъемлемый элемент современной профессиональной подготовки. – Мат. Международной научно-практич. конференции, посвященной трехсотлетию профессионального образования в России. – М., 2001. – С. 171–175.
3. Ефимова В.М. Инновационно-валеологические подходы к образованию в контексте рекреационной специализации региона. В сб. Материалы VI международной конференции “Актуальные вопросы развития инновационной деятельности”. Симферополь, 2002. – С. 165–167;
4. Ефимова В.М. О здоровьесберегающих подходах при координации управления системами здравоохранения и образования региона. – Збірник наукових праць “Соціально-економічні дослідження в перехідний період” / Механізми реалізації регіональної політики. Частина 2. – Львів, 2003. – С. 208–210.
5. Ефимова В.М. Здоровье нации: подготовка специалистов XXI века. – Збірник наукових праць “Фальцфейнівські читання”. – Т.1. – Херсон, 2005. – С. 192–194.
6. Здоровье-21: Основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе ВОЗ (Европейская серия по достижению здоровья для всех, № 6), 1999.
7. Исократ. Об обмене имуществом / Пер. В.Г.Боруховича. – Вестн. древ. ист., 1968. – №2.
8. Кадеев В.И. Херсонес Таврический. Быт и культура (I-III вв. н.э.). – Харьков: АО “Бизнес Информ”, 1996. – 212 с.
9. Марру А.-И. История воспитания в античности (Греция). Москва: “Греко-латинский кабинет” Ю.А.Шичалина, 1998. – С. 425.
10. Матулис Т.Н. (ред.) От глиняной таблички к университету: образовательные системы Востока и Запада в эпоху Средневековья. – М., 1998.
11. Херсонес Таврический в середине I в. до н.э. – VI в. н.э.: Очерки истории культуры / Коллектив авторов. – Харьков: Майдан, 2004. – 732 с.
12. Шанин Ю.В. Олимпийские игры и поэзия эллинов. – Киев, Издательство при Киевском государственном университете издательского объединения “Вища школа”, 1980. – 183 с.

УДК 37 (09)

Левченко М.Г.

ТВОРЧЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ІДЕЙ ТА РОЗРОБКА НОВИХ КОНЦЕПЦІЙ В ОСВІТІ УКРАЇНИ II ПОЛОВИНИ XVII – XVIII СТОЛІТЬ

Сучасні питання інтеграції вітчизняної та західноєвропейської освіти ґрунтуються на історично важливих здобутках української освіти, “... що освіту слід реформувати увесь час, нібито цілі освіти – виховання справжнього громадянина, людини, як кажуть, з великої букви, фахівця високого гатунку – постійно змінюється... Освітяни прикладали чимало зусиль, щоб зберегти здобутки вітчизняної освіти за будь-яких освітніх реформ” [1].

Тому для нас важливим є розгляд часу, коли складались основні параметри вітчизняної освіти: фундаментальність, гуманізація, системність і дієвість виховного процесу. І зрозуміло, що сучасне суспільство не може ігнорувати історичного досвіду педагогічних ідей минулого – це і стало метою нашої статті.

Друга половина XVII – XVIII ст. – час розквіту та піднесення української культури. Це період становлення та утвердження стилю українського бароко, який поширився на всі види мистецтва та мав певний вплив й на стан освіти. Якщо зовнішні стильові ознаки співпадали з західноєвропейськими, то духовні витоки українського бароко зовсім інші. Воно виникло на хвилі піднесення національно-визвольної боротьби, відстоювання православної віри, зростання ролі та значення козацтва в українському суспільстві. Вирішальну роль в цих процесах відіграла освіта.

Треба зазначити, що з другої половини XVII – XVIII століть в українському шкільництві авангардне місце займає початкова освіта: була створена розгалужена мережа початкових навчальних закладів, яка була доступна обом статям, це час формування системи спеціальної професійної освіти, становлення вітчизняної вищої освіти.

Той факт, що українські землі в історичних перетинах знаходились під впливом різних культурних впливів відзначився на розвитку освіти. В Західній Європі на той час склалось два основних ступені освіти, які не були організаційно пов'язані між собою [6]. Були відсутні зміст, навчальні плани і програми освіти в їх сучасному розумінні.

Головна мета виховання того часу в вітчизняній школі – виховання християнина. Виходячи з цього, визначився набір знань, які повинні були отримувати учні. Як відзначає С. Золотухін “... всі книги, що використовувалися для навчання, повинні були виконувати виховну функцію. Протягом XVII століття, дуже чітко прослідковується саме така функціональна спрямованість навчальної літератури, йдеться про необхідність оволодіння навичками роботи з нею з метою розумового виховання учнів. Дітей потрібно було навчати не тільки читати, а й правильно розуміти прочитане; вважалося, що книга повинна містити моральні сентенції, виховувати в людині певні якості, врятувати від гріха” [4].

Стосовно методів навчання, то основним був як вітчизняний, так і західноєвропейський – багаторазове читання тексту. Писання не було обов'язковим завданням початкової освіти. Головне, щоб учні засвоїли буквар та навчилися читати по складам, що давало їм можливість самостійно опановувати тексти Часослова чи Псалтиря, розуміти церковну службу, читати молитви, тобто елементарний набір знань християнина.

Педагогічну літературу того часу можна умовно поділити на дві групи. Перша – це література, що була створена братствами для своїх шкіл. Друга група – це перекладна література. Найпоширеніми були такі букварі й азбуковники: “Школьное благочиние”, “Азбуковник наказательный”, буквар “Наука к чтанню и розумению письма славянского: тутыж о Святой Троице, и о вчеловеченій Господня” Стефана Зизанія та ін. Ці букварі й азбуковники були своєрідними дитячими енциклопедіями, бо крім слов'янського алфавіту, складів, окремих словосполучень для читання, вони вміщували шкільні правила, основи християнської віри тощо.

М. Демков відзначає “... азбуковники й букварі дають змогу не лише дослідити зміст освіти, шкільну дисципліну, а й певною мірою з'ясувати її обсяг та методи викладання предметів. Азбуковники являли собою збірники статей, призначених для читання учнями, та настанов для викладачів” [2]. Також М. Демков в зазначеному творі звертає увагу і на спеціальні педагогічні твори, які з'являються в Україні з II половини XVII ст., що писалися за усіма правилами риторики, пишномовною вишуканістю, з релігійним характером виховання. Цікавим зразком педагогічної літератури є твір “Гражданство и обучение нравов детских” та “Домострой”, трактат про виховання “Наказание чадам”. Своєрідними є пам'ятка педагогічної думки XVII – XVIII ст. “Созрение сиесть преднаказание християнского обучения ради малых детей”. Весь текст витриманий в релігійному дусі, а головною ідеєю твору стали – обов'язки християнина.

Зазначимо, що в II половині XVII – XVIII ст. в освітянській практиці широко застосовувалися латинська, польська мови.

Першим офіційним підручником з історії України вважається “Синопис”, який витримав 30 перевидань та був перекладений на грецьку та латинську мови. В “Синописі” подано історичний огляд з давнини до XVII століття. Поряд з тим, в Україні було видано й пам'ятки європейської педагогічної думки Єпіфанія Славницького “Гражданство обычаев детских”. Саме завдяки появі цього твору в вітчизняній педагогіці започатковується новий напрямок – етика поведінки та особиста гігієна [5].

Таким чином, в II половині XVII ст. у вітчизняній педагогічній думці піднімалися питання про зміни в сімейному вихованні, про стан науки, літератури, що виховання й освіта повинні були базуватися на морально-релігійних засадах; відбувається поступовий відхід від середньовічних канонів, посилюється світське начало в педагогіці, частина української

молоді почала отримувати освіту в західноєвропейських університетах та розповсюджувати ідеї гуманізму й Просвітництва. Завдяки цьому “створився симбіоз нової української школи, якій було притаманне поєднання греко-слов’янських і національних традицій, із західноєвропейською культурою” [5].

У XVIII ст. починають відбуватися кардинальні зміни в освіті, пов’язані в першу чергу з реформами Петра I. Українське духовенство мало кращу освіту, демократичні погляди, позитивно ставились до петровських реформ, і, як наслідок, у XVIII ст. зайняли єпископські кафедри в Росії, призначаються настоятелями російських монастирів, активно починають впливати на стан освіти в Російській імперії.

Однією з провідних осіб, яка внесла великий вклад в реформування освіти в Російській імперії, був Феофан Прокопович. В “Духовному регламенті” (друга частина) Ф. Прокопович розкриває основні питання, пов’язані з освітою, подає 22 правила створення навчальних закладів. У праці “Поетика” Ф. Прокопович розвив ідеї змісту і методів навчання, використовуючи кращі традиції Києво-Могилянської академії та інших навчальних закладів України та Європи.

Підводячи підсумок, ми можемо зазначити, що в XVIII ст. відбувається поєднання навчання і виховання, починають більш чітко вимальовуватись зміст освіти, методи та засоби навчання. Певна когорта українських вчителів мали високу освіченість, великий педагогічний досвід, мали активну громадську позицію, що давало їм можливість впливати на виховний та навчальний процеси, використовувати в українському шкільництві кращі досягнення Європи та власні розробки. Але не треба забувати, що з середини XVIII ст. розгортається процес русифікації, а це в свою чергу приводить і до поступового відходу від ідей Просвітництва.

Таким чином, у XVIII ст. відбувалось посилення впливу царського уряду на освітянські процеси; поглиблюється процес русифікації; шкільна освіта поступово втрачає свою національну особливість, але зберігає етнічну самобутність.

Розглянута проблема не висчерпує усіх аспектів і потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болонський процес. Хрестоматія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. – С. 136.
2. Демков М. И. История русской педагогики. Ч. 1. – Санкт-Петербург, 1899. – С. 308.
3. Еремин Е. П. К истории общественной мысли на Украине во второй половине XVII в. – Москва: ТОДРА АН СССР, 1954. – С. 212.
4. Золотухіна С. Т. Розвиток теорії та практики виховуючого навчання в історії вітчизняної педагогічної думки (IX – XIX ст.). Дис. ... д-ра пед. наук. – Харків, 1995. – С. 132.
5. Історія української культури. – К., 2003. – С. 440.
6. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. – М., 1989. – С. 315.

УДК 37 (09)

Лопушинський І.П.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ (УКРАЇНСЬКОЇ) МОВИ ТА МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ 80-Х – 90-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ

У статті на великому документальному матеріалі висвітлюються мовні питання в Конституції Української Радянської Соціалістичної Республіки (зміни і доповнення від 27 жовтня 1989 року), Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року, Акті проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, Декларації прав національностей України від 4 листопада 1991 року, проєкті Конституції України 1992 року, Конституції України від 28 червня 1996 року, Конституціях Автономної Республіки Крим 1996 і 1998 років. Зроблено висновки про вирішальну роль конституційного закріплення